

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

#USAID_
ВзаємоДія

антикорупційні сценарії

Проект USAID «Підтримка організацій-лідерів у протидії корупції в Україні «Взаємодія» — це п'ятирічна ініціатива із запобігання корупції, яку реалізовує Management Systems International (MSI), компанія, що входить до групи Tetra Tech. Проект підтримує систематичні зусилля Уряду України, спрямовані на зменшення корупції, зокрема, у пріоритетних сферах, і має на меті підтримувати зусилля ключових урядових установ із запобігання корупції. Підвищення рівня обізнаності громадськості про зусилля уряду та зменшення рівня толерантності суспільства до корупції також є ключовими аспектами антикорупційної підтримки проекту USAID «Взаємодія».

Цей матеріал став можливим завдяки підтримці американського народу через Агентство Сполучених Штатів з міжнародного розвитку (USAID). Зміст матеріалу необов'язково відображає погляди USAID чи Уряду Сполучених Штатів.

Чи стояли ви коли-небудь перед вибором: спростити собі життя і дати хабаря або ж діяти за правилами? Як ви вчинили б у цій ситуації? Часто ми навіть не помічаємо, що в нас є вибір: діяти доброчесно або ж порушити правила.

Цей інструмент допомагає по-новому глянути на деякі ситуації з нашого життя. Ми зібрали найпоширеніші випадки очевидної або прихованої корупції, з якими стикався майже кожен із нас. Ми хочемо, щоб, обговорюючи наведені ситуації, учасники зрозуміли — у них є вибір.

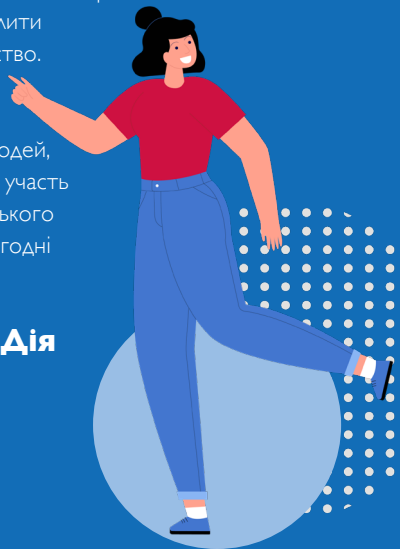
У другому виданні ми змінили сценарії. Тепер серед відповідей немає пропозиції звернутися до поліції, коли людина потрапляє у корупційну ситуацію, адже це очевидний варіант. Та будьмо відверті, ми не завжди готові обрати його в реальному житті. Саме тому пропонуємо альтернативи зверненню до поліції. Ми віримо, що розбудова доброчесного середовища починається з маленьких кроків.

Антикорупційні сценарії є одним з інструментів #USAID_Взаємодія для роботи з молоддю. Вони можуть стати у пригоді як молодим людям у їхньому прагненні зацікавити однолітків та корисно провести час, так і людям, які працюють з молоддю та хочуть запропонувати їм щось нове.

Важливо наголосити, що цей посібник не має на меті надати покрокову інструкцію для вирішення корупційних ситуацій. Він створений для того, аби молоді люди навчилися критично мислити та усвідомили негативний вплив корупції на суспільство.

Ми віримо, що саме творення мережі однодумців є сьогодні головним завданням. Мережа молодих людей, які готові змінювати та змінюватися, вчитися, брати участь у житті країни — ось, що є новим ядром громадянського суспільства. І саме тому ми запрошуємо вас уже сьогодні стати частиною такої мережі.

Ваша команда #USAID_Взаємодія

ЗМІСТ

ОСВІТА

Сценарій #1 / Вступ до дитячого садка	10
Сценарій #2 / Подарунки керівництву	10
Сценарій #3 / Звільнення від фізкультури	11
Сценарій #4 / Репетиторство у школі	12
Сценарій #5 / Подарунок учителю	13
Сценарій #6 / Благодійні внески у школі	13
Сценарій #7 / Іспит в університеті	14
Сценарій #8 / Студентка та послуга викладачці	15
Сценарій #9 / Викладач і підручник	16
Сценарій #10 / Фонд класу	17
Сценарій #11 / Викладач і подарунки від студентської ради	18
Сценарій #12 / Необ'єктивне оцінювання в університеті	18
Сценарій #13 / Військова кафедра	19
Сценарій #14 / Подарунки викладачам перед іспитами	20
Сценарій #15 / Вступ до університету	21
Ключі до розділу «Освіта»	22
Корисна інформація	23

МЕДИЦИНА

Сценарій #16 / Довідка для студента	27
Сценарій #17 / Лікарка та обов'язкові платежі	28
Сценарій #18 / Лікування родича	29
Сценарій #19 / Лікарняний у поліклініці	30
Сценарій #20 / Лікування в державній лікарні	31
Сценарій #21 / Довідка в басейн	31
Ключі до розділу «Медицина»	33
Корисна інформація	34

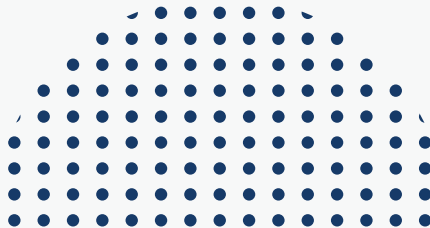

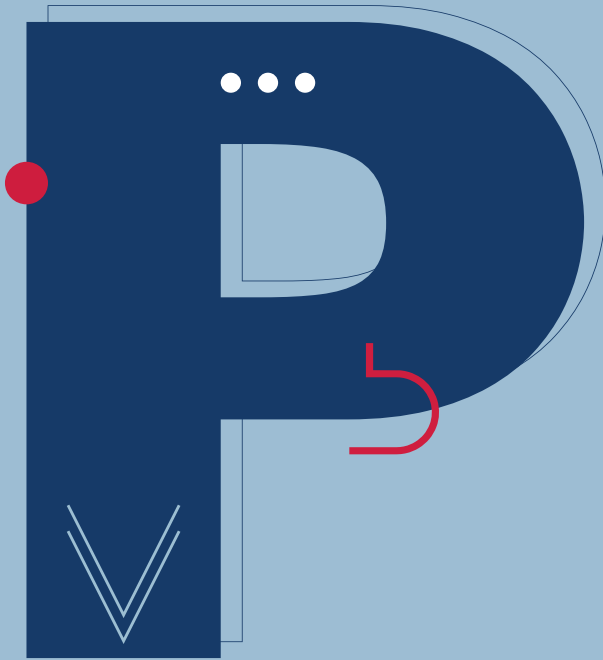
Держава

Сценарій #22 / Поліцейська та пошкоджене дзеркало	36
Сценарій #23 / Голова ОТГ і будівництво дороги	37
Сценарій #24 / Міністерство та закупівля канцелярії	37
Сценарій #25 / Міністерство та прийом на роботу	38
Сценарій #26 / Перетин кордону / митниця	39
Сценарій #27 / Отримання довідки про несудимість	40
Сценарій #28 / Працевлаштування в державну установу	41
Сценарій #29 / Отримання дозволу на будівництво	41
Сценарій #30 / Перевірки бізнесмена пожежною інспекцією	42
Сценарій #31 / Військкомат	43
Сценарій #32 / Отримання закордонного паспорта	44
Сценарій #33 / Відкат на тендері	44
Сценарій #34 / Патрульна поліція та порушення ПДР	45
Ключі до розділу «Держава»	47
Корисна інформація	48

Бізнес

Сценарій #35 / Фармкомпанія і тестування препарату	50
Сценарій #36 / Приватне підприємство та закупівлі	51
Сценарій #37 / Подарунки для потенційних інвесторів	52
Сценарій #38 / Закупівлі в міжнародній компанії	52
Сценарій #39 / Організація форуму	53
Сценарій #40 / Отримання водійського посвідчення	54
Ключі до розділу «Бізнес»	55
Корисна інформація	56

р е к о м е н д а ц і ї

Рекомендації для фасилітаторів/ок:

Ви можете помітити, що деякі сценарії матимуть не зовсім однозначні відповіді або декілька правильних відповідей. Як і в реальному житті, у запропонованих ситуаціях іноді просто неможливо визначити єдиний правильний варіант розвитку подій. На рішення вчинити так чи інакше впливають безліч факторів: емоційний стан людини у конкретний момент, особливості її характеру, бажання уникнути осуду від оточення або зберегти робочі стосунки. Метою проведення цієї гри є розвиток критичного мислення та усвідомлення неоднозначності багатьох ситуацій, а не спонування молоді до героїзму чи проактивної антикорупційної діяльності.

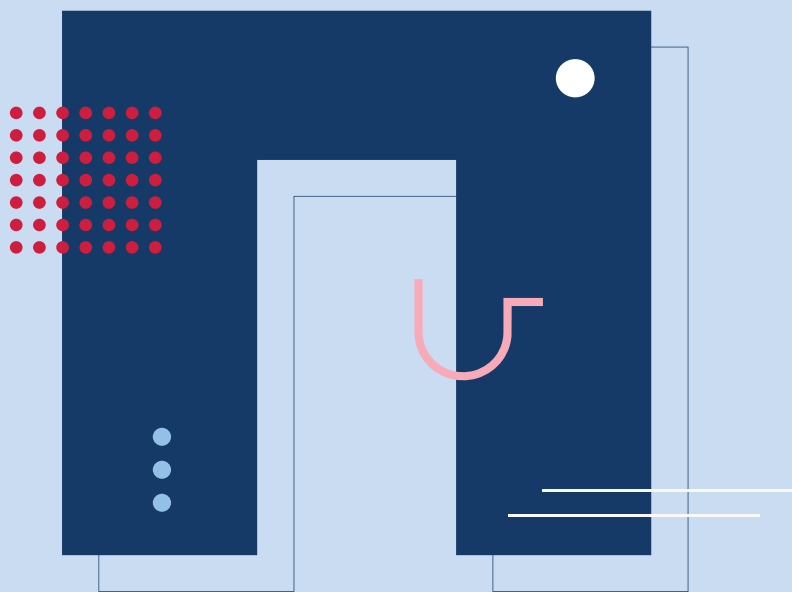
Під час розгляду сценаріїв важливо пояснити учасникам, що часто добродесна поведінка може проявлятися як у пасивній, так і у активній формі. Тобто, відмова від вчинення корупційної дії — це також правильне рішення, і ніхто вас не буде засуджувати, якщо ви не піддасте ситуацію публічному розголосу, який мав би потенційні ризики для вас чи ваших близьких. Звичайно, за можливості, про корупційні ситуації треба повідомляти відповідним правоохоронним органам, проте, варто наголосити, що це не завжди можливо у реальному житті. У деяких питаннях буде зазначено декілька правильних відповідей, і завдання фасилітатора/ки — пояснити учасникам, що діяти варто вважено і з використанням інструментів, які захищають як особисті інтереси (убезпечити себе), так і суспільні (покарати хабарника).

Отже, маємо такі поради для тих, хто проводитиме сесії з антикорупційними сценаріями:

- спонукайте учасників діяти добродесно, але реалістично оцінювати ситуацію;
- поясніть учасникам, що добродесність буває як активною, так і пасивною;
- заохочуйте учасників мислити критично та враховувати різні фактори, що можуть впливати на рішення;
- покажіть учасникам негативні наслідки вчинення корупційних дій як для них, так і для суспільства в цілому.

П І Д Г О Т О В К А

Цільова аудиторія

Молодь віком від 15 років.

Компетенції

Учасники зможуть:

- опанувати альтернативні підходи до життєвих ситуацій, де обставини ухвалення рішень можуть бути неоднозначними та містити корупційні ризики;
- поліпшити своє розуміння добродесних і недобродесних рішень;
- розвинути навички критичного мислення;
- переосмислити своє ставлення до корупції у повсякденному житті;
- навчитися обґрунтовувати свою думку/рішення;
- дізнатися, як правильно діяти за різних проявів корупції;
- навчитися виявляти приховану корупцію.

Методика роботи

- Заздалегідь роздрукуйте сценарії для кожного учасника або кілька на команду.
- Сформууйте команди учасників і роздайте їм сценарії.
- Поясніть правила:

1. Спочатку учасники знайомляться із ситуаціями самостійно та обирають рішення на власний розсуд (одна-дві хвилини), потім аргументовано обговорюють обрані варіанти (п'ять-сім хвилин).
2. Урешті-решт кожна команда повина дійти згоди та обрати спільне рішення.

Після обрання варіантів кожна з команд по черзі оголошує свою відповідь щодо певної ситуації та разом із фасилітатором/кою аналізує рішення.

Питання, що можуть бути корисними для такого аналізу:

- Які позитивні наслідки від обраної альтернативи?
- Які негативні наслідки?
- Що буде, на думку команди, якщо не обрати цю альтернативу?

П І Д Г О Т О В К А

Після опрацювання кожної із ситуацій рекомендуємо провести стислу дискусію, заохочуючи учасників до відвертих, а не до найбільш правильних відповідей і пояснень. У такий спосіб можна зробити певні висновки щодо поведінки представників різних вікових та соціальних груп у ситуаціях із корупційними ризиками. Обговорення, як правило, тривають п'ять-десять хвилин. Рекомендовано рівномірно розподіляти час для кожної ситуації.

Контрольний список: що потрібно для реалізації

- Набір роздрукованих сценаріїв
- Учасники (від 15 до 25 осіб)
- Фасилітатор/ка
- Фотограф/ка
- Секундомір для контролю часу

Рекомендація щодо застосування інструментів

Після закінчення проведіть загальну рефлексію, де учасники говоритимуть не від імені команди, а ділитимуться особистими враженнями.

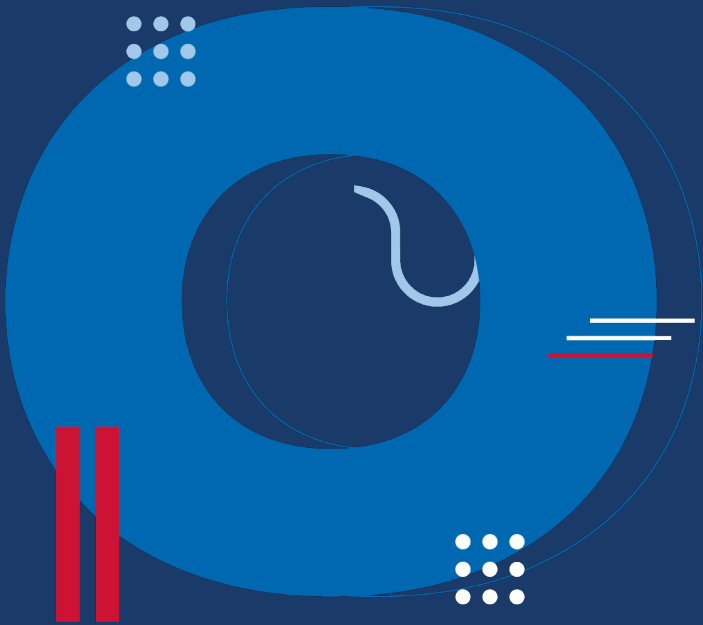
Орієнтовні питання для загальної рефлексії

- На що в питаннях ви насамперед звертали увагу?
- Яка ситуація для вас була найактуальнішою? Чому?
- Що для вас виявилось найнесподіванішим (відповідь, рішення команди)?
- Чи стикалися ви з чимось подібним у реальному житті та якими були ваші дії?

Уникайте питань, що потребують прямих та оцінювальних суджень, таких як «Чи сподобалася вам гра?» або «Чи було вам легко приймати рішення?» Натомість можна запитати: «Що для вас було найскладнішим у прийнятті рішення?»

Складнощі у проведеному та як їх уникнути

Учасники можуть захотіти додати власні варіанти відповідей, а також можуть сперечатися щодо презентованих ситуацій. У цьому разі рекомендовано обговорити запропоновані відповіді та зрозуміти можливі причини появи корупції в таких ситуаціях.

О С В І Т А

сценарій #1

Вступ до дитячого садка

Сім'я Петренків має двох дітей. Старшому виповнилося 3 роки, тож виникла потреба до вересня знайти садочок. Звісно, хотілося, щоб він розміщувався неподалік від дому і про нього були хороші відгуки. Подружжя знайшло такий садочок, однак його директорка сказала, що вільних місць немає, проте за умови надання благодійного внеску на розвиток закладу дошкільної освіти одне місце все-таки знайдеться. В іншому разі доведеться чекати рік. Що має зробити родина?

Варіанти відповідей:

1. Знайти інший заклад, хоч це і далі від дому.
2. Надати благодійний внесок і влаштувати дитину у цей заклад, адже гроші все одно будуть використані на дитячий садочок.
3. Подати скаргу до управління освіти і вимагати пояснень стосовно ситуації, що склалася.
4. Запитати інших батьків про умови влаштування їхніх дітей і, якщо ситуації схожі, об'єднатися та захищати спільні інтереси.

сценарій #2

Подарунки керівництву

Ви влаштувалися вчителем (учителькою) англійської мови у школу. На 8 Березня до вас підійшла колега і запропонувала дати 500 гривень на подарунок директорці школи. Мовляв, це традиція, і щороку весь педагогічний колектив школи здає гроші на подарунок. Завдяки цьому у директорки гарний настрій і, відповідно, хороша атмосфера у колективі. Які ваші дії?

Варіанти відповідей:

1. Не здавати кошти, сказавши, що це справа кожного, але при цьому розуміючи наслідки такої відмови.
2. Звільнитися зі школи і надати розголошу ситуації.
3. Роз'яснити колезі й іншим учителям, що цей подарунок — корупційне правопорушення. Подати скаргу в районний відділ освіти.
4. Здати гроші, адже це традиція, та й псувати стосунки одразу не хотілося б.

сценарій #3

Звільнення від фізкультури

Батьки 14-річної Марічки радіють успіхам доньки — їй добре даються точні науки, і вона з радістю робить домашнє завдання до кожного уроку. Якщо так буде й надалі, дівчинка може стати програмісткою і мати високу зарплатню. Єдиною проблемою у школі є фізкультура — Марічка не любить фізичних навантажень і не складає нормативів. Мати Марічки дізналася від інших батьків, що в поліклініці поряд із домом можна недорого придбати медичну довідку щодо звільнення дитини від фізкультури. Це видається чудовим розв'язанням проблеми. Як варто вчинити батькам школярки?

Варіанти відповідей:

1. Не купувати довідку, але й не наполягати, щоб Марічка регулярно відвідувала заняття. Усе одно вона складатиме ЗНО, а оцінка з фізкультури нічого не вирішує.
2. Варто придбати довідку і не мучити дитину, адже вона може використати цей час із користю.
3. Поговорити з учителем фізкультури — у нього є досвід, і він розуміє, що не всі діти можуть мати успіхи у спорті.
4. Не купувати довідку. Фізичне навантаження корисне, а до здорового способу життя варто привчатися змалечку.

сценарій #4

Репетиторство у школі

Степан Олександрович, учитель української мови у середній школі, професійно викладає свій предмет. Він має авторитет серед школярів. Одного разу мати одного з учнів класу, в якому він проводить уроки, запропонувала Степанові Олександровичу позайматися з її сином додатково за окрему плату. Як має вчинити Степан Олександрович?

Варіанти відповідей:

1. Прийняти пропозицію. Це добра справа. З одного боку, педагог навчить учня, а з іншого — додатковий заробіток стане у пригоді.
2. Відмовитися від пропозиції. Окрема плата може бути розцінена як хабар за хорошу оцінку учня, що спричинить нездорову атмосферу в класі.
3. Прийняти пропозицію, але проводити додаткові заняття з учнем за межами школи.
4. Прийняти пропозицію, але займатися з учнем безкоштовно.

сценарій #5

Подарунок учителю

Максим Олегович викладає німецьку у старших класах та висуває високі вимоги до учнів. Він задає багато письмових вправ, змушує вчити тексти напам'ять і не любить, коли пропускають його уроки. Школярі вимушені витратити по кілька годин на підготовку до занять. Батьки учнів ІІ-А класу занепокоєні такою ситуацією, адже їхні діти мають складати ЗНО і потребують чимало часу на додаткову підготовку. Один з батьків пропонує подарувати Максимові Олеговичу новий iPhone, щоб він став трохи добрішим і не таким вимогливим до учнів. Як учинити іншим батькам?

Варіанти відповідей:

1. Це чудова ідея, варто на неї пристати. Якщо розділити витрати на всіх батьків, вийде не так і дорого.
2. Відмовитися від ідеї, адже такий подарунок буде розцінено як неправомірну вигоду. Її надання є також порушенням закону. Як батьки, так і вчитель можуть понести за це відповідальність.
3. Запропонувати менш цінний подарунок, щоб виникло менше підозр.
4. Пояснити проблему вчителю або звернутися до дирекції, щоб зменшити навантаження.

сценарій #6

Благодійні внески у школі

Катерина Василівна, класна керівниця молодшої школи, в ультимативній формі повідомила на батьківських зборах про необхідність зробити благодійний внесок у фонд класу. При цьому керівницею класу було доведено до відома батьків, що школа не має коштів на забезпечення потрібного навчального обладнання.

Чи є ця ситуація корупцією? Як повинні зреагувати батьки?

Варіанти відповідей:

1. Погодитися сплатити 200 гривень у фонд класу, оскільки ця сума піде на загальне благо. Це не корупція, а спільні зусилля задля поліпшення навчального процесу.
2. Погодитися сплатити 200 гривень у фонд класу, але запропонувати перерахувати кошти на спеціально створений банківський рахунок, що допоможе уникнути їхнього нецільового використання.
3. Вказати учителеві на недопустимість вимог. Нагадати вчительці, що будь-які гроші для поліпшення рівня матеріального забезпечення навчального процесу можна збирати лише на добровільних засадах і на конкретно визначені цілі, не гарантовані державою. За бажанням розглянути потреби в навчальному обладнанні, озвучені вчителькою, на окремих зборах батьків класу із запрошенням адміністрації школи та попередньою перевіркою стану забезпечення фінансування школи із відкритих джерел. У разі визнання доцільності потреб оголосити збір коштів серед батьків на засадах добровільності, конфіденційності та обов'язкової подальшої звітності.
4. Погодитися сплатити 200 гривень у фонд класу, але повідомити про можливе зловживання районне управління освіти.

сценарій #7

Іспит в університеті

Ви — студент (студентка) і навчаєтеся на факультеті соціології одного із ЗВО. Настав час екзаменаційної сесії. Ви склали два іспити з профільних предметів і не склали іспит з логіки. Таких, як ви, ще двоє. Протягом року ви вивчали цей предмет погано і трохи побоюєтеся знову отримати низьку оцінку або взагалі не скласти екзамен. Утім від своїх одногрупників ви дізналися, що викладач запропонував вирішити питання так: якщо він отримає 300 доларів (по 100 з кожного), усі матимуть нормальні оцінки. Один із ваших колег категорично відмовився платити викладачеві і сказав, що складатиме іспит самостійно. Які ваші дії?

Варіанти відповідей:

1. Ви пристанете на таку пропозицію і доплатите за свого друга, який відмовився. Адаже краще не мати проблем із викладачем та не випробувувати долю.
2. Ви підете за прикладом свого колеги, який відмовився платити, і спробуєте краще підготуватися.
3. Ви постараетесь вмовити всіх не платити, а якщо не вийде, то заплатите, але тільки за себе.
4. Ви спробуєте переконати всіх звернутися до деканату, щоб повідомити про вимагання викладачем хабара. Якщо інші не захочуть, зробите це самостійно.

сценарій #8

Студентка та послуга викладачці

Ганна, студентка медичного університету, успішно навчається і складає всі іспити на «відмінно». Одного дня мати Ганни потрапляє у лікарню, де їй роблять термінову операцію. Одна з викладачок Ганни — анестезіологиня з багаторічним стажем роботи — працює у бригаді лікарів, які проводять цю операцію. Після хірургічного втручання анестезіологиня каже Ганні, що вона доклала неабияких зусиль, щоб усе минуло добре, і додає, що Ганна буде їй винна. За три місяці лікарка-викладачка звертається до Ганни з проханням. Її син має скласти іспит з англійської мови в іншому університеті, де працює батько Ганни. Лікарка-викладачка просить Ганну поговорити з батьком, аби той переконав свого колегу-викладача поставити гарну оцінку цьому студентові, незважаючи на його посередній рівень знань. Вона обіцяє, що ніхто ні про що не дізнається. Що робити Ганні?

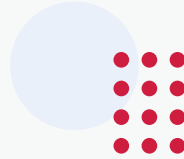
Варіанти відповідей:

1. Умовити батька допомогти хлопцеві, адже лікарка-викладачка справді допомогла у скрутну хвилину. Треба віддячити людині.
2. Сказати, що батько поговорив з викладачем, але той відмовив йому.
3. Відмовити, але натомість запропонувати допомогу синові лікарки-вика-

дачки, належно підготувавши його до самостійного складання іспиту.

4. Відмовити лікарці-викладачці та звернутися до керівництва університету із заявою про її неетичну поведінку.

сценарій #9

Викладач і підручник

Петро Тимофійович, викладач кафедри міжнародних відносин університету, повідомив студентам, що підручник за його редакцією — це найкращий матеріал для підготовки до іспиту. І хоча цей підручник продається у магазині «Літера», усі, хто його купить у самого Петра Тимофійовича за трохи вищою ціною, гарантовано не складатимуть іспит повторно. Чи є в діях Петра Тимофійовича порушення? Якщо є, то які саме?

Варіанти відповідей:

1. Петро Тимофійович усіляко допомагає студентам і забезпечує їх надійним матеріалом для підготовки до іспиту. Придбання підручника — це допомога студентам, а не хабар.
2. Петро Тимофійович заробляє на власних підручниках цілком законно, але порушує правила етики, пропонуючи купити саме свою книгу, а не підручники інших авторів.
3. Петро Тимофійович заробляє на продажу підручника, але у цьому немає жодних порушень. Він же допомагає підготуватися до іспитів. А всі підручники і так коштують грошей.
4. Рекомендуючи свій підручник як єдине джерело підготовки до іспиту, Петро Тимофійович одночасно порушує правила етики та опосередковано вимагає хабар для успішного складання іспиту.

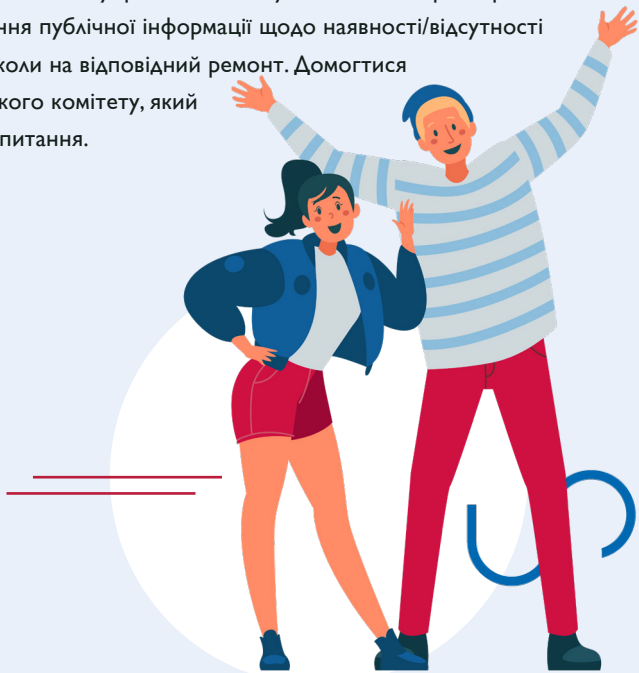
сценарій #10

Фонд класу

У родині Наталі й Олега свято — їхній 7-річний син Олександр пішов у 1-й клас. Але, на жаль, школа не в найкращому стані — клас, де займаються першачки, трохи пошарпаний, немає штор, не вистачає підручників, а ще немає запасних зошитів. За місяць відбулися перші класні збори, де ініціативні батьки запропонували закупити все самостійно та зробити ремонт, щоб дітям було комфортно навчатися. Дехто з батьків погодився одразу, інші почали сперечатися. Що мають зробити батьки Олександра?

Варіанти відповідей:

1. Запропонувати здати гроші класному керівникові, щоб він займався питанням ремонту, адже йому видніше, що конкретно треба зробити.
2. Здати кошти, як усі, і не сперечатися.
3. Не здавати кошти і знайти іншу школу.
4. Звернутися до районного управління/відділу освіти або директора школи із запитом про надання публічної інформації щодо наявності/відсутності коштів у бюджеті школи на відповідний ремонт. Домогтися створення батьківського комітету, який відповідатиме за це питання.

сценарій #11

Викладач і подарунки від студентської ради

Ви дізналися, що у закладі вищої освіти склалася така традиція. Професор кафедри бухгалтерського обліку й аудиту і водночас голова екзаменаційної комісії систематично, з року в рік, отримує від студентської ради подарунки як подяку за роботу. Подарунки різні, але приблизно однакової вартості. У різні роки це були подарунковий сертифікат, квитки на концерт, пляшка лікеру тощо. Перед вами вибір: продовжити традицію дарування або ж піти проти системи і розраховувати на власні сили. Які будуть ваші дії?

Варіанти відповідей:

1. Ви з'ясуєте, чи закон дозволяє дарувати подарунки і якої вартості, але промовчите, бо не хочете порушувати традицію.
2. Ви з'ясуєте, кому і за яких обставин закон дозволяє дарувати й отримувати подарунки, і виступите перед студентською радою з ініціативою припинити практику подарунків.
3. Ви не будете з'ясовувати, чи дозволяє закон дарувати подарунки, адже не бачите у цьому нічого поганого, бо це не гроші й не якісь коштовні речі.
4. Ви дізнаєтеся про вимоги закону щодо подарунків і напишете великий викривальний пост про професора та студентську раду в соціальних мережах.

сценарій #12

Необ'єктивне оцінювання в університеті

Ви — студент (студентка) закладу вищої освіти. Протягом навчального семестру ви помічаєте, що викладач несправедливо оцінює ваші досягнен-

ня. За такі самі старання, що ви докладаєте до вивчення інших дисциплін, ви отримуєте значно нижчі бали саме з цього предмета, а ваші одногрупники, які навчаються не надто сумлінно, мають вищі бали. Ви спостерігаєте за такою ситуацією упродовж двох місяців, працюєте ще старанніше, підходите після занять до викладача, щоб запитати, як краще готуватися, але не отримуєте відповіді. Бали залишаються низькими. Від друзів дізнаєтеся, що двієчники дали гроші викладачеві, тому він ставить їм хороші бали, а вашим колегам викладач пропонував вирішити питання так само. Вони вже готують відповідну заяву до деканату. За місяць — іспит, який вам потрібно скласти на «відмінно», проте ви бачите, що таку оцінку вам не поставлять. Які ваші дії?

Варіанти відповідей:

1. Сподіватиметеся на можливість спокійно отримати «задовільно».
2. Напишете великий викривальний пост у соціальній мережі та позначите декана, викладачів і представників студентського самоврядування.
3. Приєднаєтеся до одногрупників і підпишете відповідну заяву в деканат.
4. Поговорите з викладачем, щоб він припинив тероризувати групу вимаганням неправомірної вигоди, і сподіватиметеся на спокійне розв'язання проблеми.

сценарій #13

Військова кафедра

Пані Онишук два роки навчалася на кафедрі військової підготовки. Наприкінці навчання було оголошено, що на один місяць усі їдуть на військові збори. У цей час дівчина знайшла роботу і попросила керівника кафедри скоротити термін перебування на зборах до одного тижня. Він відповів, що посприє цьому, якщо дівчина заплатить 400 доларів. Як учинити пані Онишук?

Варіанти відповідей:

1. Не погодитися на надання неправомірної вигоди та провести місяць на зборах.

2. Пропустити цьогорічні збори, але поїхати на наступні.
3. Написати заяву до адміністрації університету з проханням перенести час прибуття на збори у зв'язку з поважними причинами, а через деякий час повідомити про вимагання хабаря на гарячу лінію університету/МОН зберігаючи анонімність.
4. погодитися надати кошти і піти на роботу.

сценарій #14

Подарунки викладачам перед іспитами

Наприкінці першого семестру навчання у вас іспити. На зборах групи староста запропонував усім здати по 300 гривень на подарунки викладачам, адже всі хочуть отримати високі бали і продовжити навчання. Частина студентів погодилася, а частина — ні, мотивуючи відмову тим, що вони й так складуть іспити. ваші дії?

Варіанти відповідей:

1. Здати гроші, адже ви не хочете бути білою вороною.
2. Не здавати гроші і ретельно готуватися до кожного іспиту.
3. Не здавати гроші старості, а одразу дати їх викладачеві перед іспитом.
4. Здати гроші, однак контролювати, як і на що їх витратили староста й інші організатори.

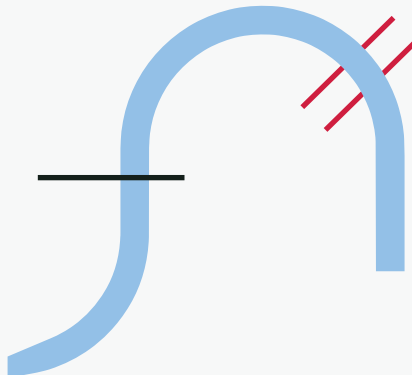
сценарій #15

Вступ до університету

Сергій закінчив школу та склав ЗНО. Бали набрав непогані (вище середнього рівня), однак батьки все одно хвилювалися, бо хотіли, щоб хлопець вступив на бюджет. У батька був знайомий, який працював заступником декана факультету. Через нього відбулося знайомство з деканом факультету, який, подивившись на бали, сказав, що потрібно заплатити 500 доларів, і тоді шанси отримати бюджетне місце зростуть. Що робити батькам, адже син мріяв вступити саме в цей заклад?

Варіанти відповідей:

1. Відмовитися від надання неправомірної вигоди та спробувати вступити в інший заклад вищої освіти.
2. Погодитися дати кошти, аби дитина була щаслива. Зрештою 500 доларів на стипендіях відшкодуються, та й знайомства гарні є.
3. Заявити про вимагання надання неправомірної вигоди деканом факультету та взяти участь в конкурсі на загальних засадах.
4. Кажуть, що корупція процвітає в усіх університетах України, тому краще зібрати кошти на навчання за кордоном та поїхати туди.

КЛЮЧІ ДО РОЗДІЛУ «ОСВІТА»

НАЗВА СЦЕНАРІЮ	ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ
Сценарій #1 Вступ до дитячого садка	1, 3, 4
Сценарій #2 Подарунки керівництву	1, 2, 3
Сценарій #3 Звільнення від фізкультури	4
Сценарій #4 Репетиторство в школі	2
Сценарій #5 Подарунок учителю	2, 4
Сценарій #6 Благодійні внески у школі	3
Сценарій #7 Іспит в університеті	2, 4
Сценарій #8 Студентка та послуга викладачці	3, 4
Сценарій #9 Викладач і підручник	4
Сценарій #10 Фонд класу	3, 4
Сценарій #11 Викладач і подарунки від студентської ради	2, 4
Сценарій #12 Необ'єктивне оцінювання в університеті	2, 3, 4
Сценарій #13 Військова кафедра	1, 3
Сценарій #14 Подарунки викладачам перед іспитами	2
Сценарій #15 Вступ до університету	3

КОРИСНА ІНФОРМАЦІЯ

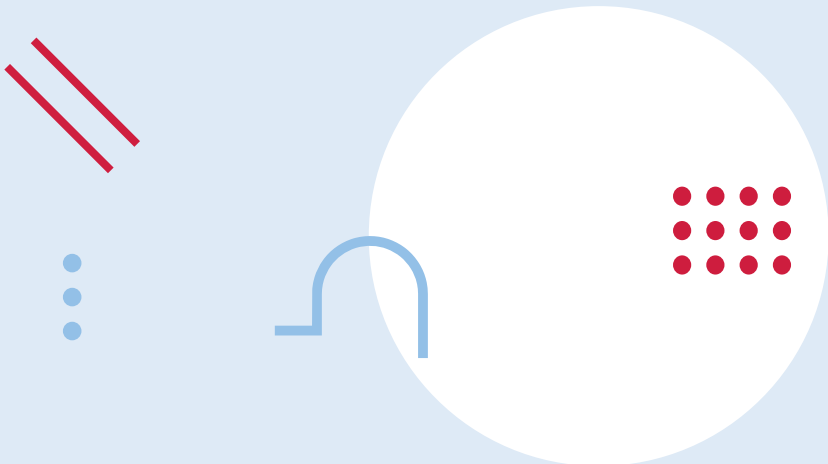
- Державний контроль за діяльністю дошкільних навчальних закладів здійснюють Державна служба якості освіти та органи місцевого самоврядування. Більше про це можна знайти в Положенні про дошкільний навчальний заклад, затвердженому [Постановою Кабінету Міністрів України від 12 березня 2003 року №305](#).
- На директорів шкіл і їхніх заступників поширюється заборона вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб. Більше про це в [Законі України «Про запобігання корупції»](#).
- За отримання на платній основі заздалегідь неправдивих документів, зокрема медичних довідок щодо звільнення дитини від відвідування уроків фізичної культури, передбачено кримінальну відповідальність згідно зі статтею 358 [Кримінального кодексу України \(ККУ\)](#).
- Репетиторські заняття, що їх педагог проводить із дитиною, яку він навчає у школі, є порушенням етики педагога, оскільки вчитель у такій ситуації не може бути об'єктивним і неупередженим, оцінюючи знання учня. Крім того, що до вчителя можуть виникати питання наявності вимагання або отримання неправомірної вигоди, адже вимогу сплати чи одержання плати за репетиторство можна розглядати як приховану неправомірну вигоду за завищення оцінок учневі. Якщо ініціативу виявили батьки і умовою є завищення оцінок, ці дії можна трактувати як підкуп згідно зі статтею 354 ККУ та як академічний хабар.
- Учителі є працівниками школи, які наділені певними повноваженнями щодо учнів. Вони відповідають за створення для них комфортних умов перебування у навчальному закладі, оцінюють їхню діяльність/успішність, що має істотний вплив на здобуття необхідної для подальшого навчання чи працевлаштування освіти. Тому вчителі займають становище, яке створює можливості для зловживань і отримання неправомірної вигоди. У зв'язку з цим учителі є суб'єктами кримінальної відповідальності за ст. 354 Кримінального кодексу України «Підкуп

працівника підприємства, установи чи організації». Ця стаття Кримінального кодексу передбачає відповідальність для працівників підприємства, установи чи організації, які не є службовими особами, але отримують неправомірну вигоду, приймають пропозицію або обіцянку отримати неправомірну вигоду за вчинення чи невчинення будь-яких дій із використанням становища, яке займає працівник на підприємстві, в установі чи організації. У цьому випадку вчитель є працівником установи, який має певне коло повноважень учиняти чи не учиняти певні дії. У разі отримання неправомірної вигоди за вчинення та невчинення певних дій, які входять до кола повноважень учителя, для нього настає кримінальна відповідальність за статтею 354 ККУ. Прикладом може бути отримання неправомірної вигоди від батьків за проявлення кращого ставлення до учня, приділення йому більшої уваги порівняно з іншими учнями, виставлення вищих, ніж треба, оцінок успішності учня.

- Неправомірною вигодою вважають не лише гроші, а й майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи (наприклад, об'єкти права інтелектуальної власності), будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які пропонують, обіцяють, надають або одержують без законних на те підстав.
- Відповідальність за статтею 354 ККУ передбачена не лише для вчителів, а й для осіб, які пропонують, обіцяють або надають неправомірну вигоду (як правило, це батьки чи опікуни учнів).
- Законодавство розрізняє три ситуації з внесками: благодійництво, вимагання та завуальована неправомірна вигода. Добровільним є таке перерахування коштів, яке не є умовою прийняття дитини до закладу освіти або завищення їй оцінок. Має бути належно оформлено, задокументовано і відображено.
- Скарга — звернення з вимогою про поновлення прав і захист законних інтересів громадян, порушених діями (бездіяльністю), рішеннями державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян, посадових осіб. Подання скарги регулюється [Законом України «Про звернення громадян»](#).
- Публічною інформацією є відображена й задокументована будь-якими засо-

бами і на будь-яких носіях інформація, що була отримана чи створена у процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка перебуває у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації. Закон передбачає чітко визначені строки, у які мають розглядатися запити на публічну інформацію. Більше про це в [Законі України «Про доступ до публічної інформації»](#).

- Викладачі закладів вищої освіти аналогічно до вчителів підпадають під статтю 354 ККУ, що передбачає відповідальність для працівників підприємства, установи чи організації, які не є службовими особами, але отримують неправомірну вигоду, приймають пропозицію або обіцянку отримати неправомірну вигоду за вчинення чи невчинення будь-яких дій з використанням становища, яке займає працівник на підприємстві, в установі чи організації.
- Академічна доброчесність — це сукупність етичних принципів і визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень. Більше про це можна дізнатися в [Законі України «Про освіту»](#).
- Хабарництво — надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі». Більше про це в [Законі України «Про освіту»](#).

м е д и ц и н а

сценарій #16

Довідка для студента

Студент першого курсу університету Анатолій звернувся до державної медичної установи зі скаргою на подразнення шкіри. Лікарка оглянула Анатолія і призначила курс лікування, повідомивши йому, що рецепт на ліки він зможе отримати від неї після сплати благодійного внеску в касі лікарні. Як має діяти Анатолій?

Варіанти відповідей:

1. Сплатити благодійний внесок. Оскільки оплата проводиться через касу, це не корупція, а офіційний шлях дофінансування медичних послуг, адже держава не виділяє коштів на медицину. Лікарка просто робить свою роботу і дбає про те, щоб за рахунок благодійної допомоги лікарня хоч якось зводила кінці з кінцями.
2. Оплатити благодійний внесок, отримати необхідні документи від лікаря (рецепт і довідку для університету). Після завершення візиту до лікарки повідомити про випадок вимагання коштів місцеве управління охорони здоров'я та органи поліції.
3. Відмовитися робити внесок, зауваживши, що в Україні медицина безкоштовна, а благодійні внески — це добровільна, а не примусова форма допомоги і вимагання сплати таких внесків всупереч волі пацієнта є незаконним. Звернутися до адміністрації лікарні, повідомивши про факт незаконних дій.
4. Відмовитися від сплати благодійного внеску, поскаржившись, що у студентів немає грошей і стипендії не вистачає ні на що.

сценарій #17

Лікарка та обов'язкові платежі

Ви — лікарка, яка нещодавно влаштувалася на роботу в державну поліклініку. Вас викликає до себе головний лікар, щоб пояснити, як тут усе працює. Він розповідає вам, що, оскільки зарплати в лікарні в усіх мізерні, а державного забезпечення не вистачає на все необхідне, треба шукати виходи з ситуації, які задовольняли б усіх. Він пропонує вам такий вихід: за попереднім записом (за талончиками) ви безкоштовно приймаєте по десять пацієнтів на день. Крім того, звісно, ви як сумлінна лікарка зобов'язані безкоштовно прийняти пацієнтів із раптовим загостренням хвороби, що загрожує їхньому життю.

Решту пацієнтів, які хочуть пройти поза талонною чергою, а також будь-яких інших пацієнтів ви можете приймати за гроші, що дасть вам можливість отримувати більш-менш пристойну зарплату. При цьому ви повинні щомісяця здавати головному лікареві 5000 гривень, аби він міг забезпечити пристойну зарплату обслуговуючому персоналу: медсестрам, бухгалтерам тощо.

Досвідчені лікарі, які працюють у поліклініці, вже давно підтвердили вам у розмовах, що все саме так і відбувається. Вони вважають головного лікаря чесною та порядною людиною, яка правильно й ефективно організовує роботу в лікарні. Обслуговуючий персонал теж більш-менш задоволений. Ви також розумієте, що головний лікар, звісно ж, не забуває і про себе: невелика частка надходжень від кожного лікаря залишається в нього (адже він завантажений організаційною роботою і майже не приймає пацієнтів). Крім того, аптекою, якій поліклініка за символічною ціною здає в оренду приміщення на першому поверсі, володіє дружина головного лікаря; кавові автомати у вестибюлі та автомати з видачі одноразових бахіл (у поліклініці має бути чисто і вахтерка не пускає пацієнтів у приміщення без захисних бахіл) належать його дочці.

Ви не впевнені, чи треба сприйняти ці правила життя, і питаєте поради у колеги з цієї поліклініки. Він каже вам, що все нормально і так працюють усі. Які ваші дії?

Варіанти відповідей:

1. Ви — молода лікарка, вам треба набувати досвіду і вчитися життю. Ви погоджуєтеся, що держава погано фінансує медицину, а робота в поліклініці організована добре. Задоволені і пацієнти, і обслуговуючий персонал, і лікарі. Ви набираєтеся досвіду, здобуваєте постійну клієнтуру, стаєте хорошим спеціалістом з іменем і добре заробляєте.
2. Ви розумієте, що те, як організована робота в поліклініці, є порушенням закону, проте у вас недостатньо фактів, а тому ви залишаєтеся працювати, щоб зібрати їх, а потім звернутися до медіа і публічно викрити головного лікаря.
3. Ви вирішуєте написати скаргу на головного лікаря до управління охорони здоров'я, вважаючи, що фактів достатньо для проведення службової перевірки.
4. Ви розумієте, що ситуація дещо принизлива, але нічого не можете вдіяти. Доводиться прийняти правила гри і чекати — можливо, щось зміниться; а якщо ні, то після звільнення з поліклініки ви обов'язково напишете скаргу до правоохоронних органів.

сценарій #18

Лікування родича

Ваш родич потребує термінового лікування. На прийомі у лікаря вам повідомляють, що намагатимуться допомогти, але необхідне тривале лікування, у тому числі амбулаторне (крапельниці). Шукати препарат для такого лікування довго не треба, завдяки збігу обставин він є в аптеці при лікарні. Отже, все, що варто зробити — купити його і прийти до процедурного кабінету з ліками та квитанцією, що підтверджує їх придбання саме у цій аптеці. За словами лікаря, необхідність купити препарат у цій аптеці пов'язана з тим, що там ліки точно не підроблені. Утім після консультації у лікарні Ви дізнаєтеся, що аптека належить родині головного лікаря, а ціни там вищі за ринкові. Починати лікування треба найближчим часом, адже від швидкості залежить успіх. Що ви робитимете у цій ситуації?

Варіанти відповідей:

1. Купите ліки в аптеці при лікарні й не повідомлятимете правоохоронні органи, відділ охорони здоров'я або пресу. Якщо дізнаються, що повідомили ви, вашому родичу можуть нашкодити.
2. Купите ліки в аптеці, але після завершення лікування звернетесь з повідомленням про цю ситуацію до відділу охорони здоров'я.
3. Знайдете ліки в іншій аптеці та прийдете до процедурного кабінету, наче ви нічого не знаєте про правило «чека з аптеки». У разі відмови медичного персоналу напишете заяву до відділу охорони здоров'я.

сценарій #19

Лікарняний у поліклініці

Ви захворіли і через високу температуру, біль у горлі та нежить не змогли піти до лікаря. Ви зателефонували на роботу, повідомили про хворобу і сказали, що принесете лікарняний. За чотири дні ви одужали і прийшли до лікаря, щоб отримати довідку про хворобу. Однак він відмовив вам, зауваживши, що стан вашого здоров'я задовільний. Ви пояснили, що хворіли і можете покликати свідків, але лікар сказав, що оформить вам лікарняний за 200 гривень. Які ваші дії?

Варіанти відповідей:

1. Заплатите гроші, адже за дні хвороби ви отримаєте лікарняні.
2. Відмовитесь сплатити 200 гривень, розуміючи, що потрібно було все-таки відкрити лікарняний листок, і, як наслідок, втратите кошти.
3. Наполягатимете на видачі якоїсь іншої довідки, яка могла би бути корисною для посилення позиції на роботі.
4. Підете в іншу поліклініку, сподіваючись, що там, можливо, поставляться з розумінням до вашої ситуації.

сценарій #20

Лікування в державній лікарні

У дружини Степана виявили апендицит. Швидко приїхала вчасно, і її госпіталізували в найближчу державну лікарню. Операцію провели швидко та якісно. Однак після операції лікар, який її робив, сказав Степанові, що, крім безпосередніх витрат на її проведення, потрібно заплатити ще 6000 гривень, щоб і медсестра частіше провідувала пацієнтку, і лікар не забував приходити. Також хірург зазначив, що це премія за гарну роботу. Як діяти Степанові?

Варіанти відповідей:

1. Звернутися до головного лікаря зі скаргою та вимагати заміни лікаря.
2. Заплатити, адже лікар якісно зробив роботу і хочеться йому віддячити, а медсестри отримують мізерні кошти.
3. Погодитися внести гроші у формі благодійного внеску, щоб це було офіційно.
4. Домовитися напряму з медсестрою і заплатити їй у два рази менше.

Операція минула успішно, дружину мають скоро виписати, тому лікар уже не потрібен.

сценарій #21

Довідка в басейн

Ви точно вирішили, що з понеділка почнете займатися спортом, бо незабаром літо і зволікати більше не можна. Прийшовши в понеділок у басейн, ви дізналися, що вам потрібно мати медичну довідку про можливість його відвідування. Товариш, з яким ви зібралися ходити в басейн, уже попросив свого батька-лікаря зробити собі довідку і запропонував вам оформити таку саму безкоштовно. Які ваші дії?

Варіанти відповідей:

1. погодитися на пропозицію товариша, адже це швидко і розв'яже вашу проблему.
2. зрозумієте, що все складно і простіше піти в спортзал.
3. звернетесь до приватної лікарні, щоб пройти огляд без черг та швидко отримати довідку.
4. звернетесь до дільничної поліклініки та пройдете огляд у встановленому порядку.

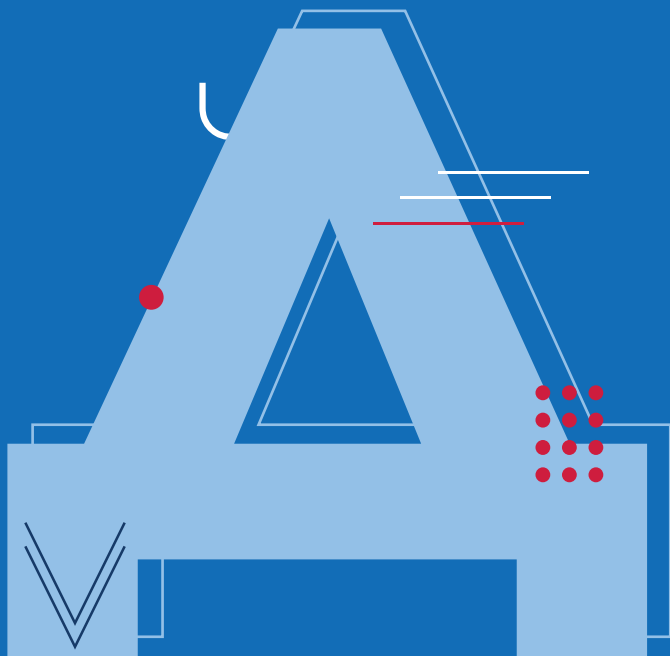
КЛЮЧІ ДО РОЗДІЛУ «МЕДИЦИНА»

НАЗВА СЦЕНАРІЮ	ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ
Сценарій #16 Довідка для студента	3
Сценарій #17 Лікарка та обов'язкові платежі	3
Сценарій #18 Лікування родича	4
Сценарій #19 Лікарняний у поліклініці	2
Сценарій #20 Лікування в державній лікарні	1
Сценарій #21 Довідка в басейн	3, 4

КОРИСНА ІНФОРМАЦІЯ

- Благодійність — це жест доброї волі, а вимагання грошей під прикриттям «благодійних» внесків є прямим порушенням закону (п. 2 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації»). За жодних обставин благодійні внески не можуть бути обов'язковими для сплати, а будь-які примусові збори коштів — неприпустиме явище в медзакладах. Невиконання цих вимог тягне за собою адміністративну відповідальність. Більше про це можна дізнатися в [Листі Міністерства охорони здоров'я України від 08.08.2018 №09-06/588/21018](#).
- Видачу документів, що підтверджують тимчасову непрацездатність, здійснює лікар, який лікує (фельдшер), за умови пред'явлення паспорта чи іншого документа, який засвідчує особу непрацездатного. Ця послуга не може бути платною в закладах охорони здоров'я незалежно від форми власності. Видачу та продовження документів, що засвідчують тимчасову непрацездатність, здійснюють тільки після особистого огляду хворого лікарем, який лікує (фельдшером), про що робиться відповідний запис у медичній карті амбулаторного чи стаціонарного хворого з обґрунтуванням тимчасової непрацездатності. Більше про це можна дізнатися з [Інструкції про порядок видачі документів, що засвідчують тимчасову непрацездатність громадян, затвердженої Наказом Міністерства охорони здоров'я України №455 від 13.11.2001](#).
- Лікаря, який лікує, пацієнт обирає самостійно або ж його призначають в установленому законом порядку. Обов'язками лікаря, який лікує, є своєчасне та кваліфіковане обстеження й лікування пацієнта. Пацієнт має право вимагати заміни лікаря. Більше про це можна дізнатися зі статті 34 [Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я»](#).
- Використання свідомо підробленої довідки, як і її створення, є злочином, за який передбачено кримінальну відповідальність (стаття 358 ККУ).

д е р ж а в а

сценарій #22

Поліцейська та пошкоджене дзеркало

Поліцейська зупиняє автомобіль, водій якого, як з'ясувалося, лише нещодавно отримав водійське посвідчення. За словами поліцейської, виїжджаючи зі стоянки, він зачепив і зламав бокове дзеркало її патрульної машини. Удару не було чути, тож складно визначити, це зробив водій своїми маневрами чи дзеркало поламали раніше. Але ж причин не вірити поліцейській немає. Зрештою, за її словами, це не така вже й велика проблема. Щоб не ускладнювати водієві-новачкові життя, вона готова не оформлювати протокол. Однак полагодити дзеркало коштуватиме 3500 гривень. Якщо водій відшкодує ці витрати на місці, поліцейські сплатять за ремонт самостійно і всі будуть задоволені. Начальство не лятиме їх за пошкодження машини, а водій не витратитиме час на оформлення протоколу і сплату штрафу. За словами поліцейської, виграють усі, адже все одно доведеться заплатити ці 3500 гривень за ремонт машини та окремо штраф за порушення правил дорожнього руху, тільки через набагато складнішу процедуру, а автомобіль потрібно буде забрати на штрафний майданчик. У цій ситуації ви — пасажир в автомобілі. Що порадите водієві?

Варіанти відповідей:

1. Заплатити, але непомітно зафіксувати цей факт на камеру власного телефону, щоб у майбутньому надати відео правоохоронним органам.
2. Віддати гроші поліцейським і поїхати — всім буде краще. Насправді поліцейська — чесна людина, ви, найімовірніше, таки зачепили її машину, і вона хоче зробити якнайкраще для всіх.
3. Поторгуватися з поліцейською, адже ви точно знаєте, що такий ремонт коштує не більше ніж 1500 гривень, тому навіть якщо додавати поліцейським «за клопіт», то загалом вийде не більш як 2000 гривень. А якщо не вдасться домовитися, запропонувати поліцейській дотримуватися встановленої законом процедури фіксації події.
4. Викликати інший патруль та оформити протокол. У поліції немає підстав забирати автомобіль на штрафний майданчик, і це видається залякуванням.

сценарій #23

Голова ОТГ і будівництво дороги

У зв'язку з укладенням ОТГ договору з фірмою на будівництво доріг голова громади пропонує здійснювати закупівлю необхідних матеріалів для укладання дорожнього покриття в компанії, власником якої є його родич. За словами голови, він добре знає ситуацію в регіоні, а ця компанія — найкраща серед тих, що здійснюють свою діяльність на території громади. Як ви думаєте, чи порушив голова антикорупційні норми?

Варіанти відповідей:

1. Ні, адже це лише порада і забудовник може відмовитися від неї.
2. Ні, не порушив, бо це достовірна інформація і компанія справді виготовляє матеріали найкращої якості.
3. Так, порушив, оскільки у голови існує конфлікт інтересів, а він не має права пропонувати будь-яку компанію, щодо якої у нього є приватний інтерес.
4. Ні, не порушив, оскільки компанія належить не йому, а його родичеві, а конфлікт інтересів виникає тільки щодо своєї власності.

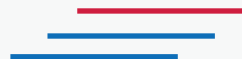
сценарій #24

Міністерство та закупівля канцелярії

Андрій, представник міністерства, бере участь у прийнятті рішення про закупівлю міністерством канцелярського приладдя у приватного підприємства, власником якого є шкільний товариш Андрія, з яким він підтримує дружні стосунки, не раз безкоштовно користувався його автомобілем і позичав гроші. Чи є така ситуація конфліктом інтересів?

Варіанти відповідей:

1. Дружні взаємини Андрія і представника постачальника не заважають процесу закупівлі для міністерства і є стандартною практикою ведення бізнесу.
2. Дружні взаємини Андрія та представника постачальника є конфліктом інтересів. Андрій повинен узяти самовідвід під час прийняття рішення щодо вибору постачальника.
3. Дружні взаємини Андрія не є конфліктом інтересів, але для усунення спекуляцій Андрій повинен припинити спілкування зі своїм другом на час проведення закупівлі.
4. Дружні взаємини Андрія не є конфліктом інтересів, оскільки машину в користування він брав ще до початку процедури закупівлі, а гроші повернув рік тому.

сценарій #25

Міністерство та прийом на роботу

Семен, директор кадрового департаменту Міністерства оборони, розглядає на провідну управлінську посаду в департаменті закупівель військової техніки одну з кандидатур зі списку учасників, які претендують на посаду. Претендентка є кваліфікованою працівницею і зараз працює заступницею керівника одного з приватних підприємств — виробників запчастин для військової техніки. Складається враження, що вона може «допомагати» своєму підприємству в отриманні вигідних замовлень. Чи можна приймати її на роботу з огляду на можливий конфлікт інтересів і за яких умов?

Варіанти відповідей:

1. За наявності навіть потенційного конфлікту інтересів кандидатці повинні відмовити у прийнятті на роботу.
2. Попереднє місце роботи кандидатки саме по собі не є свідченням кон-

флікту інтересів. Кандидатку повинні прийняти на роботу, оскільки, відсутня така підстава для відмови в прийнятті на роботу. У подальшому її участь в рішеннях щодо цього підприємства слід обмежити.

3. Кандидатка — висококваліфікована професіоналка, а наявність конфлікту інтересів не можна брати до уваги. Кандидатку повинні прийняти на роботу без будь-яких обмежень.

4. Незважаючи на наявність потенційного конфлікту інтересів, кандидатку повинні прийняти на роботу з подальшим установленням обмеження на будь-які рішення щодо підприємства, в якому вона працювала.

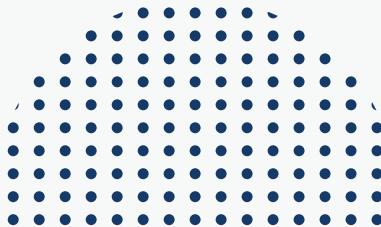
сценарій #26

Перетин кордону / митниця

Сім'я Шевченків запланувала автомобільну мандрівку Європою. Почати вирішили з Польщі. Під'їхавши до кордону, родина побачила велику чергу. Довелося чекати дві години. Під час огляду автівки митник не виявив у сім'ї нічого незаконного, але сказав залишити йому на чай або каву 500 гривень. В іншому разі обіцяв, що влаштує додатковий огляд і їм доведеться ще дві години стояти на пункті пропуску. Що робити Шевченкам?

Варіанти відповідей:

1. Сплатити кошти і позбутися клопоту. Мандрівка важливіша, та й додому треба буде повертатися через цей митний пост.
2. Відмовитися від сплати і зачекати ще дві години.
3. Знайти на митному посту телефон гарячої лінії Державної митної служби і поскаржитися на те, що митник вимагає неправомірну вигоду.
4. Починати все знімати на телефон і коментувати. Вести прямиий ефір і зробити митника популярним на всю країну. Можна почекаати, скільки потрібно. Головне — провчити працівника митниці.

сценарій #27

Отримання довідки про несудимість

Щоб подати документи для участі в конкурсі на державну службу, вам необхідна довідка про відсутність судимості. Ви звернулися до сервісного центру МВС. Оскільки максимальний строк отримання довідки становить 30 днів, а документи на конкурс потрібно подати протягом 10 днів, ви попросили керівника сервісного центру оформити довідку протягом тижня. Керівник зазначив, що це можливо, якщо ви заплатите 1000 гривень. Які ваші дії?

Варіанти відповідей:

1. Відмовитеся сплатити названу суму, бо це неправомірна вигода, і звернете-ся до іншого сервісного центру.
2. Зазначите, що така довідка надається безкоштовно, а потім запитаете, чи є офіційна процедура для прискороного отримання довідки. Якщо це не допоможе, то заплатите йому.
3. Зафіксуєте самостійно факт передання коштів і шантажуватимете ним керівника сервісного центру.
4. Сплатите кошти, швидко отримаєте довідку та вчасно подасте документи на конкурс.

сценарій #28

Працевлаштування в державну устанovu

Ви подали документи на участь у конкурсі на посаду державного службовця категорії «В». Пройшли перший етап у вигляді електронних тестів, а перед співбесідою до вас підійшов член конкурсної комісії Остапчук і сказав, що маєте заплатити 5000 гривень для перемоги у конкурсі, інакше посаду вам не отримати. Які ваші дії?

Варіанти відповідей:

1. Підготуєте письмову заяву про інцидент і подасте її на ім'я голови конкурсної комісії.
2. Не дасте грошей, а потім оскаржите результати конкурсу.
3. Погодитеся на пропозицію, розуміючи, що, обійнявши цю посаду, «покараєте» Остапчука.
4. Напишете про цю ситуацію у соціальних мережах, щоб надати розголосо, долучите ЗМІ для публічного обговорення.

сценарій #29

Отримання дозволу на будівництво

Олександр нещодавно одружився та планує звести будинок на власній земельній ділянці. Він зібрав усі необхідні документи і звернувся до уповноваженого органу (ДАБІ — Державної архітектурно-будівельної інспекції), щоб отримати дозвіл на будівництво. З першого разу Олександрові відмовили, адже, за словами посадовців, частина документів неправильно оформлена. Під час особистого спілкування чиновник пояснив Олександрові, що за 800 доларів

Д е р ж а в а

цей процес буде пришвидшено і досягнуто бажаного результату. Що робити Олександрові?

Варіанти відповідей:

1. Відмовитися від сплати коштів і зупинити будівництво.
2. Дати гроші і спокійно продовжувати будівництво.
3. Повторно подавати документи і сподіватися на позитивний результат.
4. Зазначити, що дозвіл видається на безоплатній основі і вимагання інших документів заборонено відповідно до Порядку. Подати документи через електронний кабінет забудовника.

сценарій #30

Перевірки бізнесмена пожежною інспекцією

Ви розпочали власну справу — відкрили ресторан. Через кілька місяців успішної роботи до вас прийшов інспектор ДСНС і став вимагати неправомірну вигоду за успішне проходження перевірки. В іншому разі він складе акт, і ви заплатите штраф. Які ваші дії?

Варіанти відповідей:

1. Погодитися на акт і штраф, а потім оскаржувати результати перевірки.
2. Дати гроші і спокійно працювати далі.
3. Зняти відео про утиски бізнесу в країні та викласти його в соціальних мережах.
4. Вимагати документи про підстави проведення перевірки, посвідчення уповноваженої особи. У разі неперед'явлення — не пускати, і повідомити керівництво ДСНС.

сценарій #3 I

Військкомат

Олексій закінчив університет, однак на військову кафедру не ходив і строкову службу не проходив. Був здоровий, тож про «білий» квиток не йшлося. А коли прийшов у військкомат, начальник військового комісаріату запропонував допомогу з відстроченням від призову. За це він захотів грошову винагороду в розмірі 600 євро. Як учинити Олексієві?

Варіанти відповідей:

1. Відмовитися й усе-таки відслужити рік в армії та уникнути кримінальної відповідальності.
2. Відмовитися, ухилитися від призову та змінити місце проживання.
3. Погодитися і надати обіцяну суму в надії, що це розв'яже проблему.
4. Подати скаргу на начальника військкомату до Міністерства оборони України.

сценарій #32

Отримання закордонного паспорта

Друзі запросили Олену приїхати на тиждень до них у Чехію, і вона охоче погодилася. Але коли почала шукати квитки, то зрозуміла, що термін дії її закордонного паспорта закінчився і треба оформити новий. Однак у відділенні державної міграційної служби місцевий працівник повідомив їй, що чекати на паспорт доведеться близько трьох місяців. Він запропонував їй прискорити отримання за 200 доларів. Як варто вчинити Олені?

Варіанти відповідей:

1. 200 доларів — це багато. Олені варто поторгуватися і знизити ціну до 100 доларів.
2. Запропонувати друзям приїхати в Україну, адже тут також є де гарно провести час.
3. Погодитися на запропоновані умови, адже подорож у Чехію того варта.
4. Звернутися до голови територіального відділення та офіційно оформити прискорену процедуру за бажанням.

сценарій #33

Відкат на тендері

Фізична особа-підприємець Даценко переміг у тендері в системі ProZorro. Замовником була державна установа. Через деякий час Даценкові зателефонував чиновник з цієї установи і попросив відкат у розмірі 10% від суми тендера. Як діяти підприємцеві?

Варіанти відповідей:

1. Відмовитися від участі в тендері, нехай інші платять відкати.
2. Погодитися на умови, адже сума тендера велика і навіть 90% прибутку задовольнять Даценка.
3. Надати розголошу події і повідомити про цей факт у ЗМІ.
4. Повідомити про вимогу відкату правоохоронні органи.

сценарій #34

Патрульна поліція та порушення ПДР

Після зустрічі з друзями ви поверталися додому на власному автомобілі. Ви були на підпитку, проте інших правил дорожнього руху не порушували. Поліцейський Пилипенко зупинив вас із власних міркувань. Побачивши, що ви вживали алкоголь, він запропонував вам пройти алкотест та за його результатами склав адміністративний протокол про правопорушення, однак дав зрозуміти, що якщо заплатите йому готівкою 5000 гривень, то зможете їхати далі, а протокол зникне. Які ваші дії?

Варіанти відповідей:

1. Сплатити 5000 гривень і їхати додому відпочивати.
2. Визнати власну провину, отримати протокол і чекати повістки до суду. Залишити на гарячій лінії звернення щодо вимагання грошей поліцейським.
3. Домовитися про зниження вартості, адже це ваше перше порушення і ви повністю контролюєте себе.
4. Дістати камеру і почати записувати пояснення від Пилипенка, чому він зупинив ваше авто.

КЛЮЧІ ДО РОЗДІЛУ «ДЕРЖАВА»

НАЗВА СЦЕНАРІЮ	ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ
Сценарій #22 Поліцейська та пошкоджене дзеркало	4
Сценарій #23 Голова ОТГ і будівництво дороги	3
Сценарій #24 Міністерство та закупівля канцелярії	2
Сценарій #25 Міністерство та прийом на роботу	2
Сценарій #26 Перетин кордону / митниця	2, 3, 4
Сценарій #27 Отримання довідки про несудимість	1
Сценарій #28 Працевлаштування в державну установу	1, 2, 4
Сценарій #29 Отримання дозволу на будівництво	4
Сценарій #30 Перевірки бізнесмена пожежною інспекцією	4
Сценарій #31 Військкомат	1, 4
Сценарій #32 Отримання закордонного паспорта	4
Сценарій #33 Відкат на тендері	3, 4
Сценарій #34 Патрульна поліція та порушення ПДР	2, 4

КОРИСНА ІНФОРМАЦІЯ

- Українське законодавство розрізняє потенційний та реальний конфлікт інтересів. Потенційний конфлікт інтересів — наявність в особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень. Реальний конфлікт інтересів — суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень. Більше про це можна дізнатися в [Законі України «Про запобігання корупції»](#).
- Довідка про несудимість є видом доступу до персональних даних. Відповідно до законодавства доступ особи до даних про себе здійснюється безоплатно. Більше про це в статті 19 [Закону України «Про доступ до персональних даних»](#).
- Більше про проведення конкурсу на держслужбу можна дізнатися з Порядку проведення конкурсу на зайняття посад державної служби, затвердженого [постановою КМУ від 25 березня 2016 року №246](#), та [Закону України «Про державну службу»](#).
- Установлені форми документів, що складаються за результатами пожежних перевірок, можна знайти в [Наказі Міністерства внутрішніх справ України від 17.02.2019 №22](#).
- Важливо пам'ятати про відповідальність за невиконання приписів і постанов посадових осіб, що стосуються пожежної та техногенної безпеки, яка встановлена статтею 188-8 [Кодексу України про адміністративні правопорушення](#).
- Процес здійснення публічних закупівель міститься в [Законі України «Про публічні закупівлі»](#), а порядок їх оскарження деталізовано у статті 18. Оскарження подається у формі електронного документа через електронну систему закупівель та автоматично оприлюднюється на веб-порталі уповноваженого органу.

б і з н е с

сценарій #35

Фармкомпанія і тестування препарату

Відома фармацевтична компанія замовила проведення експертизи нового препарату проти туберкульозу в незалежній експертній установі, яка вивчати-ме його властивості та побічні ефекти. За результатами попередніх тестувань виявлено високу ефективність препарату за основними показниками, однак є підозри, що він спричинює значне підвищення артеріального тиску в 10% пацієнтів. Від думки та офіційної позиції експерта установи багато що залежить. Якщо його висновок підтвердить безпечність використання препарату, фармацевтична компанія заробить мільйони гривень. Тривалість процедури тестувань становить 10 місяців, проте експерт неофіційно звернувся до представника компанії, запропонувавши свої послуги за окрему плату. Він упевнений, що препарат дуже ефективний, і, щоб не гаяти часу, готовий пропустити ліки з позитивним висновком набагато раніше, адже висновки щодо побічних ефектів лише попередні та, найімовірніше, не підтвердяться. До того ж підвищення тиску було виявлено лише у 10% пацієнтів. Це усім буде вигідно, а компанія отримає прибутки значно раніше. Що робити представникові фармацевтичної компанії?

Варіанти відповідей:

1. Погодитися на пропозицію експерта, бо сума, яку він просить, невелика, а здоров'я 90% пацієнтів важливіше, ніж можливі побічні ефекти у 10% пацієнтів. Експерт є професіоналом і ніколи не помилявся, а отже, не слід хвилюватися.
2. Відмовитися від пропозиції та звернутися до іншої експертної установи, а також подати заяву до Міністерства охорони здоров'я України з офіційною скаргою на експерта.
3. Погодитися на пропозицію експерта, проте запропонувати йому укласти окремих договір про надання консультаційних послуг, що допоможе йому попрацювати понаднормово і завершити підготовку висновку раніше.
4. Відмовитися від пропозиції експерта і звернутися до керівництва експертної установи щодо заміни цього експерта на іншого та прискорення терміну.

сценарій #36

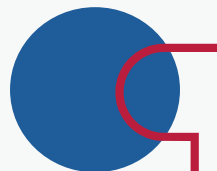

Приватне підприємство та закупівлі

Світлана працює на приватному підприємстві, що виготовляє двигуни і бере участь у державному тендері. Ознайомлюючись із тендерною пропозицією підприємства Світлани, державний інспектор — голова тендерного комітету висловив занепокоєння щодо безпеки нового двигуна. Він повідомив, що його закупівлі має передувати додаткове тестове випробування і для цього слід оплатити тестовий збір безпосередньо на місці. Така вимога видається дивною, адже додаткове випробування не було заявлене в умовах конкурсу. Виграш у тендері підприємства Світлани залежить від її дій. Що робити Світлані, щоб не порушити закон?

Варіанти відповідей:

1. Оплатити збір. Якщо щось піде не так, за це відповідатиме керівник. Якщо Світлана не оплатить збір, вона буде змушена відповідати перед керівником.
2. Відмовитися оплачувати збір готівкою, але запропонувати оплатити його банківським платежем. Якщо інспектор розцінює цей збір як хабар, він побоїться проводити його відкритим способом, за яким можна виявити отримувача платежу.
3. Відмовитися платити безпосередньо інспектору, але як жест доброї волі запропонувати оплатити збір державному підприємству, в якому працює інспектор.
4. Відмовитися платити збір, якщо інспектор не надасть підтвердження законності цього стягнення. У разі відмови інспектора оскаржити його дії.

сценарій #37

Подарунки для потенційних інвесторів

Оксана — менеджерка української текстильної фабрики. Під час візиту представників міжнародної організації, які повинні визначити суми інвестицій для підтримки роботи фабрики у районі, близькому до зони проведення Операції об'єднаних сил, Оксана гостинно дарує їм на пам'ять сувенірні кепки. Представники міжнародної організації приймають подарунки. Як ви думаєте, чи порушила Оксана антикорупційне законодавство України?

Варіанти відповідей:

1. Так. Закон забороняє передачу будь-яких подарунків представникам міжнародних організацій незалежно від того, скільки вони коштують.
2. Ні. Усі представники міжнародних організацій мають імунітет від будь-якого переслідування на території України.
3. Ні. Подарунки, які є проявом гостинності, дозволені законом.
4. Так, антикорупційне законодавство ідентифікуватиме це як спробу підкупу таких представників.

сценарій #38

Закупівлі в міжнародній компанії

Тетяна очолює департамент закупівель провідної міжнародної компанії в Україні. Нещодавно Тетяна провела тендер на закупівлю шести нових комп'ютерів для нових працівників компанії. Коли вона неофіційно звернулася до того самого продавця із запитанням про наявність кольорового принтера, який планує закупити компанія, продавець запропонував їй знижку 50%. Що робити Тетяні?

Варіанти відповідей:

1. Прийняти пропозицію за умови, що така знижка є загальнодоступною, а не індивідуальною лише для неї.
2. Купити кольоровий принтер, але оплатити його повну вартість.
3. Купити, а потім розказати директорові про вигідну цінову пропозицію.
4. Подякувати продавцеві за пропозицію і купити принтер в іншого постачальника.

сценарій #39

Організація форуму

Олена та Василь працюють у приватній компанії в Україні. Зараз перед ними стоїть великий виклик — організувати форум на 750 осіб. Це їхній найбільший проект за останні три роки, і треба, щоб керівництво було повністю задоволене результатом, зокрема якістю їжі під час перерв і в обід. Олена радіє: щойно представник однієї з фірм, з якою вона контактувала щодо проведення внутрішньої тендерної процедури закупівлі, зателефонував і сказав, що, крім надсилання паперової тендерної пропозиції, вони готові запросити Олену та Василя на дегустацію будь-яких страв на вибір, аби працівники могли переконатись у якості сервісу та продукції. Олена розповідає про це Василю, але той сумнівається, чи не буде це неналежною перевагою для потенційного постачальника послуг. Що робити Олені та Василю?

Варіанти відповідей:

1. Олена і Василь можуть погодитися піти на дегустацію, але за умови, що їжа, яку вони замовлять, не коштуватиме дорожче, ніж середній обід, і вони її оплатять самостійно.
2. Олена повинна зателефонувати потенційному постачальнику і повідомити, що вони з Василем не зможуть узяти участь у дегустації, оскільки вона не передбачена тендерною процедурою. Утім після завершення тендера (незалежно від результатів) вони будуть раді прийти на дегустацію, якщо постачальник

організуватиме її для багатьох потенційних клієнтів.

3. Олена з Василем повинні попередньо відмовитися від пропозиції та запитати у свого безпосереднього керівника, чи існують обмеження на прийняття подарунків у їхній компанії і що саме їм робити у цій ситуації.
4. Олена і Василь можуть узяти участь у дегустації без жодних обмежень, адже вони все одно обиратимуть постачальника за результатами тендерних пропозицій, і не факт, що буде обрано саме цього постачальника.

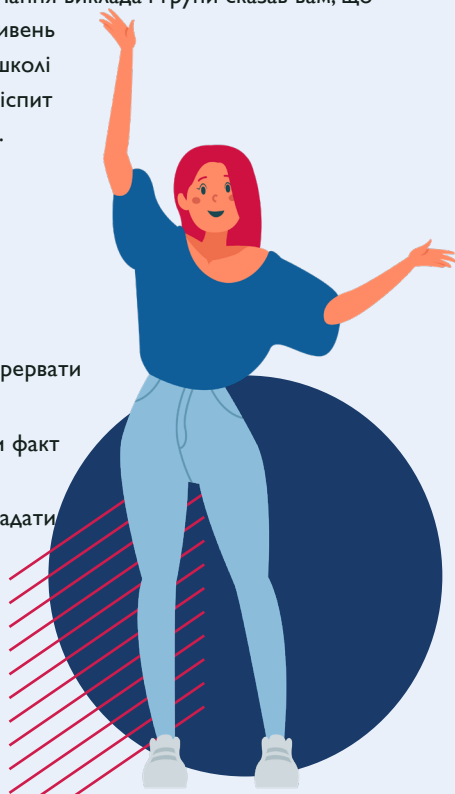
сценарій #40

Отримання водійського посвідчення

Після закінчення університету ви прийшли в автошколу для проходження курсів водія та отримання водійського посвідчення. Курс триває два місяці і коштує 9000 гривень. Через місяць навчання викладач групи сказав вам, що потрібно заплатити додатково 2500 гривень для успішного складання іспиту в автошколі та МРЕВ. Якщо кошти не заплатите, то іспит не складете. Частина групи здала гроші. Які ваші дії?

Варіанти відповідей:

1. Заплатити і сподіватися на успішне складання іспиту.
2. Відмовитися від сплати грошей і перервати курси водіння.
3. Самостійно спробувати зафіксувати факт передачі коштів.
4. Відмовитися від сплати коштів і складати іспит самостійно.

КЛЮЧІ ДО РОЗДІЛУ «БІЗНЕС»

НАЗВА СЦЕНАРІЮ	ПРАВИЛЬНА ВІДПОВІДЬ
Сценарій #35 Фармкомпанія і тестування препарату	2
Сценарій #36 Приватне підприємство та закупівлі	4
Сценарій #37 Подарунки для потенційних інвесторів	3
Сценарій #38 Закупівлі в міжнародній компанії	1
Сценарій #39 Організація форуму	2, 3
Сценарій #40 Отримання водійського посвідчення	4

КОРИСНА ІНФОРМАЦІЯ

- Особи можуть приймати подарунки, які відповідають загально визнаним уявленням про гостинність. Більше про обмеження щодо одержання подарунків публічними особами можна знайти в [Законі України «Про запобігання корупції»](#). Приватні та міжнародні компанії можуть установлювати внутрішні обмеження для своїх працівників щодо одержання подарунків та інших корупційних ризиків.
- Видача посвідчення водія на право керування транспортними засобами після закінчення навчального закладу та складення іспитів є платними послугами, які надаються підрозділами Міністерства внутрішніх справ, Національної поліції та Державної міграційної служби. Розмір плати за такі послуги встановлений [Постановою Кабінету Міністрів України від 4 червня 2007 року №795](#).

Важливо! Пам'ятайте, що вимагання неправомірної вигоди є підставою для звернення до поліції.

Прийняття заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення й інші події незалежно від місця та часу їх учинення, повноти отриманих даних, особи заявника здійснюється цілодобово, безперервно та невідкладно. Реєстрацію проводить підрозділ поліції, до якого надійшла така інформація. Більше деталей про це можна знайти в [Порядку ведення єдиного обліку в органах \(підрозділах\) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події, затвердженому Наказом Міністерства внутрішніх справ України 08.02.2019 №100](#).

FACEBOOK

USAID_Взаємодія

INSTAGRAM

usaid_vzaemodia

TELEGRAM

Young&Uncorrupt